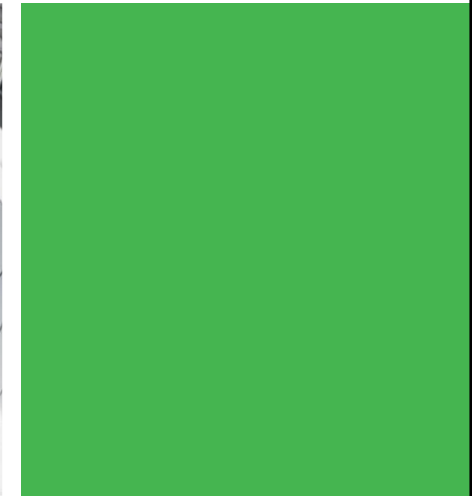

Utrikes födda kursdeltagares kommunikation – en väg in i gemenskapen på folkhögskolans allmänna kurs ?

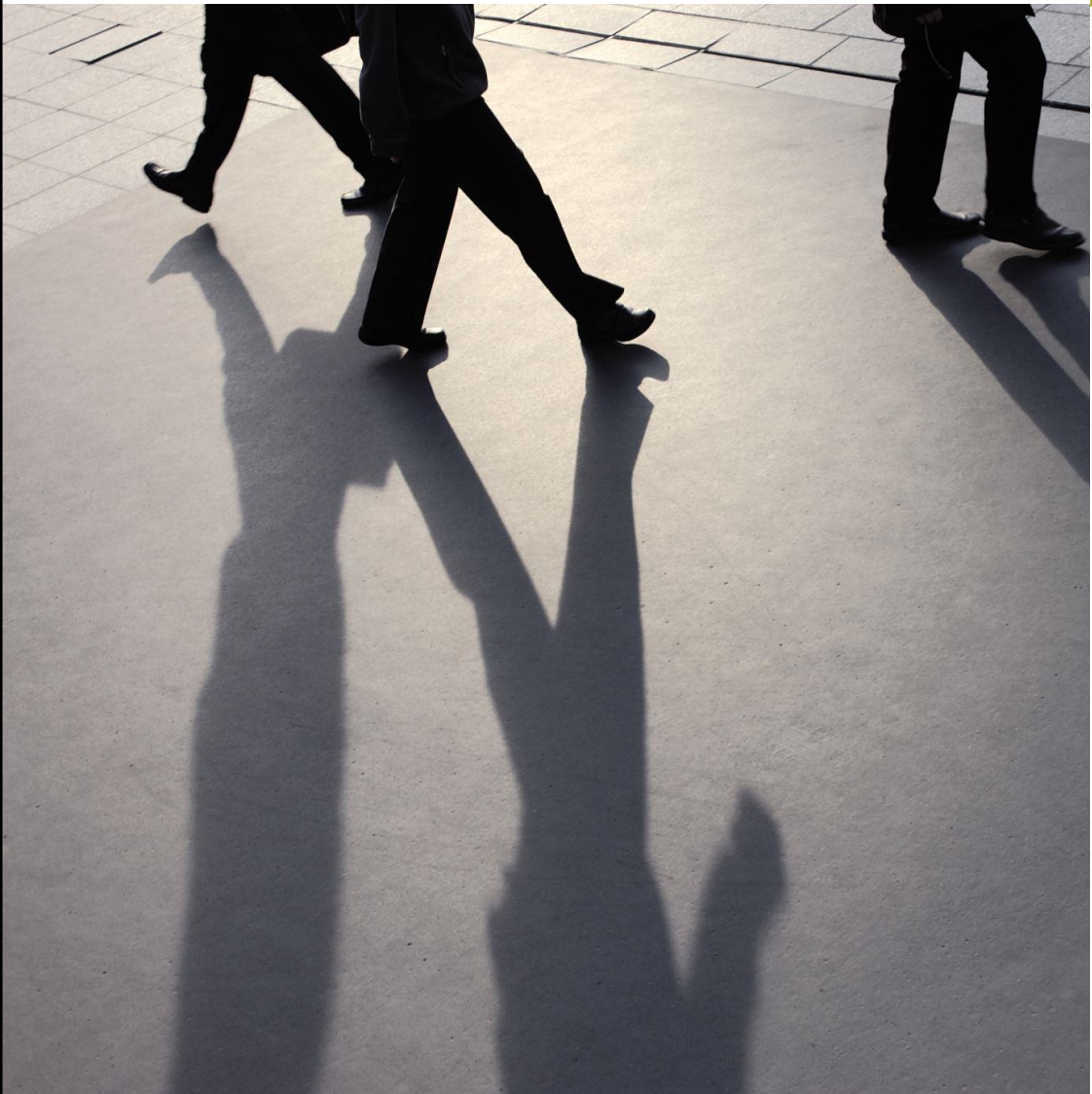
Therese Uppman,
Licentiatuppsats Högskolan för
lärande och kommunikation,
Jönköping University

Bakgrund till problemet

Tidigare forskning om utrikes födda på folkhögskola visar på problematik med att integrera deltagare med olika kulturell och språklig bakgrund (Andersson, 1999, Osman, 1998 Eriksson, 2002).

Min bakgrund som lärare – mött många utrikes födda som kämpar med att "börja från början", med sin identitet i ett nytt socialt sammanhang

Syfte

Att analysera utrikes födda kursdeltagares väg in i lärandegemenskapen på folkhögskolan genom att skugga dem i deras dagliga kommunikation på Allmän kurs

Forskningsfråga:

Hur positionerar sig utrikes födda kursdeltagare på folkhögskolans allmänna kurs i lärandegemenskapen genom användning av kommunikativ repertoar (språkande, klädsel, accessoarer, kroppsspråk samt hållning/placering i rummen)?

Metod

Etnografisk fältstudie:

Skuggning av fyra utrikes födda kursdeltagare på folkhögskola under tio veckors tid

Fältanteckningar: Täta beskrivningar: analysera en kultur i detalj

Målgrupp: Utrikes födda kursdeltagare på Allmän kurs

Fokus: daglig kommunikation på folkhögskolan med lärare och andra kursdeltagare både under lektioner och mellan

Teoretisk lins: Kommunikativ repertoar anpassad för att konstruera en social identitet i en lärandegemenskap

Metod

Dokumentation/preliminär analys utifrån observation: Fältanteckningar på 85 sidor renskrivna och använda för uppföljande, semi-strukturerade intervjuer med kursdeltagare och fem av deras lärare

I intervjuerna med kursdeltagarna diskuterades kommunikativa situationer som observerats och dokumenterats i fältanteckningarna

I intervjuer med lärarna diskuterades situationer dokumenterade i fältanteckningar och kommenterade av kursdeltagare

Analys: En kontinuerlig analys har skett där teoretiska resonemang har alternerats med insikter från praktiken. En slutlig analys genomfördes sedan genom noggrann omläsning av transkriberade intervjuer tillsammans med kopplingar till teori

Om folkhögskolan som undersöktes

Större, traditionell folkhögskola med internat

Resor, utflykter och gemensamma, sociala aktiviteter en stor del av skolans verksamhet

Allmän kurs en stor kurs på skolan tillsammans med estetiska och praktiska utbildningar

Många svenskar, en del svenskfödda med utländsk bakgrund (föräldrar) men relativt få utrikes födda studerande

Allmän kurs genomfördes till stor del som tematiska studier förutom vissa ämnen som matematik eller engelska

Kursdeltagare som skuggades

Zarif kom från Syrien 2015 och har arabiska som första språk, talar också lite franska. Har studerat två år på gymnasiet och en kort tid på komvux innan start på folkhögskola. Bor hemma hos föräldrar.

Moza kom från Afghanistan tio år sedan. Hans första språk är persiska och dari. Han har tidigare studerat ett år på gymnasiet. Han bor ensam.

Kursdeltagare som skuggades

Narina kom från Irak för 20 år sedan. Ensamstående mamma. Assyrisk är hennes första språk som hon talar i flera dialekter. Hon talar och skriver också arabiska. Innan studier på folkhögskolan har hon läst kurser med yrkesinriktning.

Aisha är född i Afghanistan, växte upp i Iran och kom till Sverige för åtta år sedan. Ensamstående mamma. Hennes första språk är dari och persiska. Hon talar också arabiska. Hon började på folkhögskolan efter studier på SFI.

Teoretiskt ramverk

Kommunikativ repertoar; språkande, klädsel, hållning/positionering i rummet, accessoarer (Rymes, 2010) som används vid upprepade tillfällen i sociala sammanhang

Social identitet (Bourdieu, 1991) – identitet iscensatt i en social kontext genom upprepade kommunikation/användning av repertoaren

Praktikgemenskap/Lärandegemenskap

- Allmän kurs som en praktikgemenskap (Wenger, 1998)
- 1) Gemensamma uppgifter: grupparbete, skrivande, språkande etc
- 2) Gemensamt engagemang: relationer, ansvar för planering etc
- 3) Gemensam repertoar av resurser: (fler)språkligt, praktisk hjälp, tid etc

Deltagarnas väg in i gemenskapen formas här i mötet mellan deras kommunikativa repertoarer och praktikgemenskapens gemensamma normer kring engagemang, uppgifter och resurser

Resultat: Språklig repertoar i lärandegemenskapen:

Kursdeltagarna anpassar sin repertoar till språkliga normer:

Enbart användning av svenska eller engelska i alla synliga kontexter för samtliga fyra kursdeltagare

Andra språk viskas på eller talas avskilt i grupprum eller längst in i skolmatsalen

Flerspråkigt stöd är något man har i början av studierna men sedan förväntas klara sig utan

Språklig anpassning till lärandegemenskapens normer - på bekostnad av egen repertoar?

Zarif anpassade sig mycket efter gruppen och han återkom till "det är inte en stor grej" om jag frågade något om hans kommunikativa repertoar som avvek från lärandegemenskapen.

Han beskrev i intervjun sin strategi att endast prata svenska för att lära sig språket och komma vidare i studierna.

När jag frågade mer nämnde han dock att han last mer avancerat innehåll i språkstudierna tidigare i sitt hemland och att han kan uttrycka det han vill säga bättre på arabiska. (Intervju med Zarif, 2023)

Zarif:

“Till exempel när man ser någon från sitt hemland ute. Fast... nej, han är inte från mitt hemland, men... från grannländer. Men han pratar också arabiska, så han är ganska nybörjare i svenska och känner sig mer bekväm med att prata arabiska. Så när någon pratar med dig på ett annat språk, till exempel om jag pratar med dig på engelska, då är det normalt... då byter du också till engelska. Så när han pratade med mig om vad vi skulle göra, så kommer jag oftast automatiskt ut på arabiska ändå. För det är också lättare för mig att uttrycka mig på arabiska än på svenska.” (Intervju, 2023)

Moza – anpassar sig språkligt, positionerar sig som ambitiös men flexibel

Moza, undvek att tala om sig själv eller ta stor plats med sina första språk eller sin bakgrund. Men när en lärare tog fram hans kunskap om andra länder som en styrka ville han gärna ta upp det i intervjun. Han betonade sin kompetens ett flertal gånger: "Jag var inte analfabet när jag kom, det kan jag säga dig". (Intervju med Moza, 2023)

Han nämnde att han använde flera av sina språk mycket i andra sammanhang utanför skolan men i skolan gällde "bara svenska".

Han jobbade hårt och lade ner mycket extra tid för att hänga med i uppsatsskrivande och tog ansvar i de grupparbeten han var med i vilket han ibland upplevde stressade honom.

Anpassning till lärandegemenskapen genom klädsel, språkande och accessoarer

Förutom anpassat språkande tycktes Zarif anpassa sig för att bli en del av lärandegemenskapen genom att klä sig mer och mer likt gruppen han umgicks med. Moza klädde sig också likt övriga, var vänskaplig, bjöd ofta på mat eller hjälpte andra och smälte in väl men tog inte mycket plats på lektioner eller i klassdiskussioner.

De kommenterade detta med att det var viktigast att anpassa sig och på så sätt få vänner på allmän kurs, något de båda beskrev att de tidigare misslyckats med.

Avvikande klädrepertoar och referenser till sammanhang utanför skolan

Aisha valde att bära hijab under Ramadan av respekt för religionen. Hon talade om hur hon valde att ändra klädstil för att visa på tillhörighet till sin religion och tradition. Klädsel var en del av hennes repertoar som utgjorde en styrka för henne men inte kopplades till lärandegemenskapen.

Narina visade mig mycket bilder och filmer på sin mobiltelefon från högtider med familjen där traditionell klädsel, firanden och mat var viktiga inslag. Båda beskrev vikten av att vara en religiös och kulturell förebild för sina barn.

Aisha: "Barnen har följt min kamp", Narina, "Min son ska bli en del av vår kultur". Detta kopplades dock inte till lärandegemenskapen i skolan.

Koppling mellan repertoar och lärandegemenskap - flerspråkigt stöd

Aisha och Narina tycktes ibland ha svårt att hitta in i lärandegemenskapen på Allmän kurs

De tycktes ha färre kopplingar mellan deras egen kommunikativa repertoar och praktikgemenskapens normer kring deltagande.

Här spelade dock den flerspråkiga skolassistenten Aziz dock en viktig roll här genom att stärka en bredare språklig och kulturell repertoar samt erbjuda flerspråkigt stöd

Aisha - dolde flerspråkigt initiativ I skolarbetet:

Aisha arbetar med att läsa och skriva noveller i ämnet Svenska på gymnasienivå. Hon visar mig att hon börjat skriva en berättelse på dari. "Skriv om tre noveller och skriv en egen," säger hon som instruktion för uppgiften. Hon berättar att hon skriver: "[...] en kärlekshistoria som jag hittar på. "Jag ville skriva om mitt liv, men sedan ändrade jag mig". Men när hon arbetar med novellprojektet i klassen vill hon inte visa sin berättelse för läraren. I stället pratar de enbart om berättelsens struktur, hur man använder datorprogrammet och hur man analyserar en text. (Fältanteckningar, 2023)

Betydelsen av kroppsspråk:

Kroppsspråk som stärkande del av kommunikativ repertoar - till exempel förmåga i idrott:

Vi är inne på de sista minuterna av en idrottslektion och kursdeltagarna spelar handboll. Zarif passar bollen; han vinkar för att få tillbaka den. Applåder. "Det är inte mål, kom igen nu, bra, bra," ropar läraren, Catrine. En kursdeltagare frågar: "Vad är ställningen?" En annan svarar: "3-1." "Ta den, ta den, bra Zarif, mååål!" skriker en tjej bredvid mig. Zarif gör mål igen. Killen bredvid mig ropar: "Vi kör, hör ni!" (Fältanteckningar, 2023)

Zarifs förmåga att leda i sin idrottsliga förmåga tycktes ge honom en central position i lärandegemenskapen vilket gjorde honom bekväm att delta även på andra lektioner.

Kroppsspråk/placering som reaktion på stress/osäkerhet

Aisha och Narina använde ibland gester för att visa på när någon inte fungerade i kommunikationen med lärarna. De vred på handen eller visade med skeptisk mimik att de inte riktigt förstod eller kände sig bekväma att fråga läraren. Detta gällde lektioner där läraren upplevdes formell och kraven på att förstå avancerade, skriftliga instruktioner var större.

De beskrev hur de ibland valde att sitta i ett grupprum eller biblioteket istället för i klassrummet eftersom de inte kände sig bekväma att ställa frågor/svara på frågor inför de andra kursdeltagarna. Aisha beskrev att vissa lektioner var stressande och då vågade hon inte räkna upp handen utan upplevde hur nervositeten fick henne att låsa sig "Jag bara skakar" (Intervju, 2023)

När vissa lärare använde sig av humor/självironi minskade stressen och Aisha beskrev att hon vågade mer (Fältanteckningar, 2023, Intervju med Aisha 2023)

Lärandegemenskapen - Grupparbete som en positiv ingång till skolarbete och vänskap

”Här [på folkhögskolan] har det varit annorlunda jämfört med andra ställen där jag har studerat. Här har vi suttit tillsammans. Vi har haft en bra rutin och en bra metod i skolan, och man sitter inte med samma person hela tiden, utan man får dela och acceptera att arbeta med olika personer, och på så sätt känner man sig bekväm och vänjer sig och vågar säga hej och skämta när man känner varandra, och man känner sig som en del av gruppen. Det är väldigt bra för mig, mycket bättre att arbeta i grupp och liksom diskutera och hjälpa varandra.” (Intervju med Moza), 2023

Mozas utmaningar med grupparbete:

”Så, ja, det har varit både upp- och nedgångar, men jag har faktiskt jobbat hårt och ibland är det verkligen svårt också med grupparbete; vilka man arbetar med och att vissa är ambitiösa och har bra disciplin och rutiner och är engagerade, medan andra kanske inte bryr sig, säger nej men vi har ju tid, vi har flera veckor liksom. Men vänta lite, har vi det? Vi löser det, men sista veckan blir det liksom: vad har vi gjort? Vi har en stor del av arbetet som inte är klart, och jag har sagt det, men ni har inte lyssnat.” (Intervju med Moza, 2023)

Lärares förväntningar på kursdeltagares grupparbete:

”Deltagarna vi har, deras nästa steg är universitetet, för det är det de tänker på, och då måste de någon gång på vägen utsättas för sådant som de sedan ska kunna hantera. Och om de inte utsätts för det, då lever de i någon sorts osäkerhet och de... så om man får uppgifter och måste klara deadlines och kunna kommunicera sina behov eller förhandla om dem eller be om hjälp – och om man inte fixar det? Då är det en varningsklocka som borde ringa: Ja, men om jag verkligen ska komma in på universitetet, är jag redo för det än? Kanske inte? Då får jag nöja mig med att gå här ett tag till och sedan kanske börja jobba eller gå yrkeshögskola eller något sådant. För det är det jag menar: det kan inte bara vara... det ska förstås vara roligt, men vi har också ett uppdrag, och man tränar på så många olika sätt – inte bara ord att lära sig, utan att ta sig an en utmaning eller göra sitt arbete i tid.” (Intervju med läraren Helena, 2023)

Slutsatser

- Komplexiteten/balansen i en socialt integrerad lärandegemenskap/stärkt social identitet hos kursdeltagare - den individuella repertoaren stärker den enskilda och kollektiva normer stärker gruppen och dess arbete
- Medan svenskfödda och utrikes födda kursdeltagare umgicks på folkhögskolan och lärde från varandra medförde interaktionen att de utrikes födda kursdeltagarnas kommunikativa repertoarer begränsades på subtila sätt
- Lingvistisk hierarki - svenska och engelska gavs genomgående högre status
- Balans: Att erkänna kursdeltagarnas kommunikativa repertoar som värdefull kan förstärka deras deltagande och sociala identitet i skolgemenskapen . Att urskilja drag i repertoaren som enbart avvikande kan ha en motsatt effekt
- Flerspråkig guidning ibland nödvändig även på högre nivå i studierna för att utrikes födda kursdeltagare ska kunna navigera framgångsrikt kring studierna - särskilt i friare, tematiskt arbete där de förväntas ta stort ansvar